THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאַל
THE HEBREW JOURNAL
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913

די קללה פון „מוירדזשערס"

מיט א ציים צוריק איז דערשיענען אן אינטערעסאנט בוך אין ענגליש, געשריבען פון א געוויסען מר. ה. א. סאולמין, פון די פאראייניגטע שטאטען. דאס בוך טראגט דעם נאמען "מיליאנס אין מוירדזשערס", און עס שפיגעלט אפ אויף א קלארען אופן, א וויכטיגע דערשיינונג פון דער אמעריקאנער עקאנאמיק, היינט צו־טאג.

"מיליאנס אין מוירדזשערס" איז א בוך וואס באהאנדעלט די פראגע וועגען דעם שטארק אנטוויקעלטען געביעט, וועלכער געהט אן אויף אלע אינ־דוסטריעלע געביטען אין אמעריקע, צו פאראייניגען אדער איינשליינגען דעם שוואכערען פראדוצירער אדער האנדעלס־מאן, שאפענדיג א מעכטיגען "טראסט", אהן וועלכער עס איז מורא פאר קאנקורענץ.

דאס וואָרט "מוירדזשער" מיינט פאראייניגונג אדער צונויפגיסונג פון עטליכע קליינע זאכען אין איין גרויסער, און אין דער קאפיטאליסטי־שער וועלט, איז דאס דאזיגע וואָרט געוואָרען שטארק פאפולער, איבער־הויפט־איך די לעצטע יארען. דער פראצעס פון צונויפשמעלצונג געהט אן אויף אלע עקאנאמישע געביעטען, מיט זיין פולען שוואונג, פארניכטענדיג, אויף אזא אופן, יעדען קליין־הענדלער אדער קליין־פראדוצירער פון מארק.

עס איז היינט כמעט ניטא א צווייג אין דער אינדוסטריע וואו א "מוירדזשער" זאל ניט מכבש אפגעווישט יעדע סארט קאנקורענץ. פאר דעם אפעטיט פון דעם מעכטיגען קאפיטאליסט. אמאל האט די קאפיטאליס־טישע וועלט, געהאט א גאנץ אנדער סיסטעם ווי אזוי צו ספראווען זיך, מיט די שוואכע קאנקורענטן. מען האט זיי פשוט ארויסגעשמעלצטן מיט דער הילף פון א ביטערער קאנקורענץ אין די פרייזען. יעדער ארטיקעל איז גע־שניטען געוואָרען אויף א העלפט, און דורך דעם האט מען דעם קליינעם פראדוצירער אדער קליין־הענדלער, ארויסגעשמיסען פון מארק.

אזוי איז עס געווען אמאל. אבער היינט איז אויסגעפונען געוואָרען א גאנץ נייער מיטעל, ווי אזוי צו ארויסוואַרפען די קאנקורענטן פון זייערע פאזיציעס. מען טוט עס מיט דער הילף פון "מוירדזשערס". אנשטאדט צו שניידען פרייזען, וועלכעס האט געמיינט, נאטירליך, א באדייטענדער געלטליכער פארלוסט, שלינגט מען דעם קליין־קאנקורענט בעפער איין. מען ברענגט אים צו אזא לאגע, אז ער זאל צופרידען זיין צו "פאראייניגען" זיך מיט'ן גרויסען פראדוצירער, כדי ער זאל אינגאנצען ניט רואינירט ווערען.

און אט אזוי ווערען יעדעס יאר איינגעשלונגען אין די פאראייניגטע שטאטען און אין קאנאדע צענדליגער טויזענטער קליין־הענדלער. פון די גרויסע מעכטיגע "קארפען־קעפ". זיי שטארבען אפ אהן "וידוי" אפילו, און אויפ'ן פעלד בלייבט איבער דער גרויסער פראדוצירער אליין, אהן דער מורא פאר וועלכער עס איז קאנקורענץ.

מר. טאולמין ברענגט טויזענטער ביישפיעלען, ווי אזוי "מוירדזשערס" האבען געהאלפען צו אפרוימען פון וועג, אלטע, לאנג־עטאבלירטע פירמעס, וועלכע זענען געווען געצוואונגען צו "פאראייניגען" זיך, אדער אויספארקויפען זייערע געשעפטען צום מעכטיגען "געלט־בייטעל". דער דאמאלסט ווערט גאנץ לייכט געשאפען א "טראסט". וועלכער פילט זיך תקיף גענוג צו שטעלען אזעלכע פרייזען וועלכע געפעלען אים. און קיינער קאן זיך ניט געגענשטעלען דעם "טראסט". די ריזיגע פראפיטען געהען אין איין ביי־טעל, אנשטאדט טויזענטער אנדערע זאלען אויך געניסען פון דעם.

דער וואוקס פון די "טשיין סטארס", וואלטען אונז געקאנט דיענען אלס גוטע כאראקטעריסטיק, ווי אזוי דער קליין־הענדלער פארלירט דעם באדען אונטער זיך, מיט יעדען יאר. א סך קליינע, פריוואטע אונטערנע־מונגען ווערען איינגעשלונגען פון דעם גרויסען קאפיטאליסט וועלכער קאנטראלירט די דאזיגע "טשיין־סטאר", און טויזענטער קליינע סטארקיפערס ווערען דורך דעם ארויסגעשליידערט פון זייערע פאזיציעס.

עס איז פונקט אזוי ווי די גרויסע פיש שלינגען איין די קלענערע און שוואכערע פון זיך, כדי צו זעטיגען זייער ריזיגען אפעטיט. אבער דער אפעטיט פון די גרויסע אינדוסטריאליסטען איז אזוי גרוים, אז עס איז אונ־מעגליך צו אנזעטיגען אים. עס נעמט ניט קיין סוף צו דעם איינשלינגען פון די קליינע אונטערנעמונגען. זיי ווערען איינגעשלונגען, אויסגעזויגען און נאכדעם ארויסגעוואָרפען אויף הפקר. בלויז דער גרויסער "קארפען־קאפ" בלייבט איבער, און לאזט זיך וואוילגעהן אויפ'ן חשבון פון די ארימע מאסען.

סוף־כל־סוף וועט דער דאזיגער "מוירדזשער"־פראצעס, מוזען פירען צו דעם, אז דער גאנצער קאפיטאל וועט אריינפאלען אין די הענט פון עטלי־כע יחידים, און אלע איבעריגע וועלען זיין אפהענגיג בלויז פון די דאזיגע עטליכע יחידים.

אט דאס איז די קללה פון "מוירדזשערס".

די ריינוואשונג פון דער ט. ט. סי.

נאך מאנאטען פון שטודירען און אונטערזוכען די אנגעלעגענהייטען פון דער טאראנטא טרענספארטיישאן קאמישען, איז ריכטער דענטאן ענד־ליך ארויסגעקומען עפענטליך מיט א דערקלערונג, אז ער האט ניט געפונען קיינע פאלשקייטען אדער קארופציע, אין דער פארוואלטונג פון דער ט. ט. קאמישען, וועלכע איז א שטאדטישע אונטערנעמונג.

אמת, דער ריכטער גיט צו, אז די פארוואלטונג האט זיך אביסעלע צו־פריי באנוצט מיט געלט. אבער דאס הייסט נאך ניט, אז וועלכע עס איז קארופציע אדער שווינדלעריי זענען באגאנגען געווארען מצד די פאר־וואלטער. ריכטער דענטאן, טאדעלט אויך מר. דזש. ע. לענאקס, דער עקסינג משערמאן, פון דער קאמישען, פאר זיינע ניט־באגרינדעטע קלאגען וואס ער האט געמאכט געגען דער פארוואלטונג, אז זי נוצט אויס דעם שטאדטישען צוטרוי, און זי מיסברויכט מיט די פריווילעגיעס וואס זענען איר געגעבען געווארען.

געוויס וועט די דאזיגע דערקלערונג פון דעם ריכטער אויפגענומען ווערען מיט באזונדערער צופרידענהייט פון די טאראנטער איינוואוינער, ביי וועמען עס האט זיך שוין געהאט באהאלטען א געדאנק פון חשד צו דער פארוואלטונג פון דער טאראנטא טרענספארטיישען קאמישען, ווארים עס איז דאך א קהל'שע אונטערנעמונג, און די אינטערעסען פון דער דאזיגער אונטערנעמונג זענען דאריבער נוגע, יעדען טאראנטער איינוואוינער.

ווען מען קוקט אויף דער זאך פון דעם דאזיגען שטאנדפונקט, מוז מען מודה זיין, אז טראץ דעם, וואס די אונטערזוכונג האט אפגעקאסט דער שטאדט א באדייטענדע סומע, איז זי דאך נויטיג געווען, כדי צו אריינברענ־גען קלארקייט אין די מוחות פון דער טאראנטער באפעלקערונג. ווען קיין אונטערזוכונג וואלט ניט געמאכט געווארען, וואלט דער חשד פון ניט־ערליכקייט מצד די פארוואלטער פון דער ט. ט. קאמישען, קיינמאל ניט פאר־שוואונדען געווארען, אין דאס וואלט געבראכט זעהר א סך שאדען דער גאנצער אונטערנעמונג.

איצט, נאך דער אויפריכטיגער דערקלערונג פון ריכטער דענטאן, מוז, פון זיך אליין, פארשווינדען יעדער סארט חשד, אדער ספק אין דער ער־ליכקייט פון דער פארוואלטונג. א געוויסע דעארגאניזירונג וועט אפשר נויטיג זיין, אבער דאס איז ניט דערפאר, ווייל עס איז עפעס ניט־פינקטלי־כעס אויסגעפונען געווארען. די טאראנטער באפעלקערונג מוז איצט ארויס־ווארפען פון קאפ יעדען חשד פון דער פארוואלטונג, און אנ־פארטרויען אויף דאס ניי, די אינטערעסען פון דער אונטערנעמונג, אויף די הענט פון דער פארוואלטונג.

עהפינדען א מיטעל הונדערטען מיט סאכמארין אונטער וואסער

פראבען וואס וויסענשאפטס־לייט פון דער יוניווערסיטעט נייוו האבען גע־מאכט, געווען זעהר ערפאלגרייך

ווער נערענקט עס ניט יענע טראגי־שע האַרציסענדע פראגע וואס די פאר־כאפטע אין דער געזונקענער סאכמארין "עס־4" האבען מיט זייערע טויטע פינ־גער אויסגעקלאפט אויף די אייזערנע ווענט פון דער געזונקענער אונטער־וואס־סער שיף? זייער פראגע, וואס האט זיך געצויגען פון דער טיעפעניש פון ים. די פראגע: "איז נאך פאראן א האפ־נונג?" — האט אויפגעשווירערט יעדעס הארץ וואס קלאפט און פיהלט. ניט נאר אין אמעריקע, נאר איבער דער גאנצער ציוויליזירטער וועלט, וואוהין די נייעס פון דעם שווידערליכען אונגליק האט דערגרייכט.

שווערע טעג זענען דאס געווען. פייני־ליכע, גרויענדע טעג, ווען א גאנצע נאציאן איז געשטאנען א מאכטלאזע, האט געוואוסט וואו די סאכמארין האט זיך ארונטערגעלאזען אין דער טיעפעניש־אין פון ים, און כאטש קיינער פון זיי האט ניט איבערגעלעבט דאס וואס די מענשען אין דער געזונקענער סאכמארין האבען איבערגעלעבט האט דאך יעדער איינער פאר זיך געזעהן דאס שווידערליכע בילד, א בילד וואס לאזט זיך ניט אזוי לייכט פארגעסען. אויב אפילו דאס איז בלויז א בילד געמאלען פון דער פאנטאזיע, אלע האבען געזעהן און געפיהלט ווי דער טויט רוקט זיך אן מיט זיינע קאלטע, פרירענ־דע פינגער און קלאמערט צוזאמען און דריקט ארויס דאס לעבען פון די בעסטע אמעריקאנער זיהן.

מיט יעדער מינוט האט זיך די לופט אין דער סאכמארין אויסגעלאזט, געוואָ־רען שטיקענדער און דריקענדער, ווי די אייזערנע ווענט פון דער אונטער־וואסער שיף וואלטען זיך אלץ ענגער און ענגער צוזאמענגעדריקט און וואלטען דער־שטיקט די מענשען וואס געפינען זיך צווי־שען זיי. און א גאנצע נאציאן איז גע־שטאנען מיט געבויגענע קעפ און מיט טרויער אין די בליקען. אבער מאכטלאז. מען האט געטאן אלעס, וואס איז נאר מעגליך געווען — מען האט געשיקט טור־כער, אבער ביז די טויכער זענען צו דער סאכמארין צוגעקומען און האבען מיט זייערע העמערלאך אויסגעקלאפט סיגנגא־לען אויף די אייזערנע ווענט פון דער גע־זונקענער שיף, איז שוין געווען צו שפעט. בלויז דער טויט האט זיי געגעבען זיין לעצטען שטומען ענטפער.

וויפיעל וואלט דאן אמעריקע און די וועלט געגעבען פאר א מיטעל מיט וועל־כען מען זאל זיך קאנען צוזאמענרעדען מיט די וואס האבען זיך געפונען אין דער געזונקענער "עס־4"? אבער אזא מיטעל איז ניט געווען. און די גאנצע וועלט האט געשווידערט ביי דעם באוואוסטזיין אז אזעלכע אומגליקען קאנען זעהר לייכט און זעהר אפט פאסירען און אז ניט נאר איז נאך ניט ערפונדען געווארען קיין מיטעל זיי צו פארמיידען, נאר עס איז נאך אפילו ניט ערפונדען געווארען קיין מי־טעל ווי אזוי זיך צוזאמענרעדען מיט די וואס געפינען זיך אין אזא געזונקענער סאכמארין און זיי לאזען וויסען אז הילף קומט.

איז טאקע זעהר ערפרעהענד די נייעס וואס מיר לייענען, וואו עס ווערט באַ־ריכטעט, אז א מיטעל איז אנטדעקט גע־וואָרען ווי אזוי א שיף וועט זיך קאנען צוזאמענרעדען מיט א סאכמארין, וועלכע איז אנגעלעגענער אין דער טיעפעניש פון ים. אויב אפילו דאס איז בלויז א בילד געמאלען פון דער פאנטאזיע, אלע האבען געזעהן און געפיהלט ווי דער טויט רוקט זיך אן מיט זיינע קאלטע, פרירענ־דע פינגער און קלאמערט צוזאמען און דריקט ארויס דאס לעבען פון די בעסטע אמעריקאנער זיהן.

וויי יעדער מינוט האט זיך די לופט אין דער סאכמארין אויסגעלאזט, געוואָ־רען שטיקענדער און דריקענדער, ווי די אייזערנע ווענט פון דער אונטער־וואסער שיף וואלטען זיך אלץ ענגער און ענגער צוזאמענגעדריקט און וואלטען דער־שטיקט די מענשען וואס געפינען זיך צווי־שען זיי. און א גאנצע נאציאן איז גע־שטאנען מיט געבויגענע קעפ און מיט טרויער אין די בליקען. אבער מאכטלאז. מען האט געטאן אלעס, וואס איז נאר מעגליך געווען — מען האט געשיקט טור־כער, אבער ביז די טויכער זענען צו דער סאכמארין צוגעקומען און האבען מיט זייערע העמערלאך אויסגעקלאפט סיגנגא־לען אויף די אייזערנע ווענט פון דער גע־זונקענער שיף, איז שוין געווען צו שפעט. בלויז דער טויט האט זיי געגעבען זיין לעצטען שטומען ענטפער.

אין דעם בוך „וויטע לענדער" פון פרץ הירשביין, שרייבט דער חשוב'ער שריפטשטעלער, אז אידישע קאלאניסטען זענען צום ערשטען מאל פאר אזא־לעכע באוויזען אז די ערשטע אידישע קא־לאניסטען, זענען דורך דער „איקא" גע־קומען אין בראזיל אין אויבען־דערמאר־טען פעריאד. פונדעסטוועגען דערצעהלט די „איקא"־"ליטעראטור, אז די ערשטע אידישע קאלאניע מיט'ן נאמען „פיליפ־זאן" איז ערשט געגרינדעט געווארען אין יאהר 1904. וואס די קאלאניסטען האַ־בען אין בראזיל געטאן פון די 90־גער יאהרען פונ'ם פריהערדיגען י"ה, ביז'ן יאהר 1904 איז ניט קלאהר. אלענפאלס מוז מען דענקען, אז אין משך פון דעם פעריאד האט די ארגיניסטראציע פסחמא צוגעגרייט א באדען, און אפשר אויך די אריבערגעבראכטע קאלאניסטען געבילי־דעט פאר דער קומענדער אונטערנעהמונג.

ווי געזאגט, איז די ערשטע אידישע קאלאניע אין בראזיל, מיט'ן נאמען „פי־ליפזאן", געגרינדעט געווארען ערשט אין יאר 1904. די דאזיגע קאלאניע איז באַ־נייט געווארען מיט 600 קאלאניסטען, אויף א שטח ערד פון 5,766 העקטאר. אלזא פון 8 ביז 10 העקטאר לאנד האט אפגעזעהן פון אונזערע ערפאהרונגען אופ'ן יסוד פון פערזענליכע בעאבאכטונ־גען, רייזעס און שטודיומס, האבען מיר דעם 18־טען יוני 1924 צופליים געוואָלט הערען, וואס אן אפיציעלער פארשטעהער פון דער „איקא", האט צו זאגען אין דער פראגע פון דער אידישער קאלאניזאצי־אָנס־טעטיגקייט אין בראזיל. דער אפי־ציעלער פארשטעהער איז דאס געווען ראַ־באי י. ראפאלאָוויטש, וועלכער איז אין חודש יאנואר 1924 צום ערשטען מאל געקומען אין בראזיל, אין אן אפיציעלען שליחות פון דער „איקא". און אין חודש יוני פון דעם זעלבען יאהר האט ער גע־מאכט אן עסקפערטען־רייזע אין די בראַ־זילישע דרום־פראָווינצען, בכדי גרונטליך צו באריכטען וואס עס הערט זיך אין די אידישע קאלאניעס פון דער „איקא" אין בראזיל.

אין דעם בוך „וויטע לענדער" פון פרץ הירשביין, שרייבט דער חשוב'ער שריפטשטעלער, אז אידישע קאלאניסטען זענען צום ערשטען מאל פאר אזא־לעכע באוויזען אז די ערשטע אידישע קא־לאניסטען, זענען דורך דער „איקא" גע־קומען אין בראזיל אין דער טיעפעניש־אין פון ים, און כאטש קיינער פון זיי האט ניט איבערגעלעבט דאס וואס די מענשען אין דער געזונקענער סאכמארין האבען פאר זיך געזעהן דאס שווידערליכע בילד, א בילד וואס לאזט זיך ניט אזוי לייכט פארגעסען. אויב אפילו דאס איז בלויז א בילד געמאלען פון דער פאנטאזיע, אלע האבען געזעהן און געפיהלט ווי דער טויט רוקט זיך אן מיט זיינע קאלטע, פרירענ־דע פינגער און קלאמערט צוזאמען און דריקט ארויס דאס לעבען פון די בעסטע אמעריקאנער זיהן.

מיט יעדער מינוט האט זיך די לופט אין דער סאכמארין אויסגעלאזט, געוואָ־רען שטיקענדער און דריקענדער, ווי די אייזערנע ווענט פון דער אונטער־וואסער שיף וואלטען זיך אלץ ענגער און ענגער צוזאמענגעדריקט און וואלטען דער־שטיקט די מענשען וואס געפינען זיך צווי־שען זיי. און א גאנצע נאציאן איז גע־שטאנען מיט געבויגענע קעפ און מיט טרויער אין די בליקען. אבער מאכטלאז. מען האט געטאן אלעס, וואס איז נאר מעגליך געווען — מען האט געשיקט טור־כער, אבער ביז די טויכער זענען צו דער סאכמארין צוגעקומען און האבען מיט זייערע העמערלאך אויסגעקלאפט סיגנגא־לען אויף די אייזערנע ווענט פון דער גע־זונקענער שיף, איז שוין געווען צו שפעט. בלויז דער טויט האט זיי געגעבען זיין לעצטען שטומען ענטפער.

אין דעם בוך „וויטע לענדער" פון פרץ הירשביין, שרייבט דער חשוב'ער שריפטשטעלער, אז אידישע קאלאניסטען זענען צום ערשטען מאל פאר אזא־לעכע באוויזען אז די ערשטע אידישע קא־לאניסטען, זענען דורך דער „איקא" גע־קומען אין בראזיל אין דער טיעפעניש־אין פון ים, און כאטש קיינער פון זיי האט ניט איבערגעלעבט דאס וואס די מענשען אין דער געזונקענער סאכמארין האבען איבערגעלעבט האט דאך יעדער איינער פאר זיך געזעהן דאס שווידערליכע בילד, א בילד וואס לאזט זיך ניט אזוי לייכט פארגעסען. אויב אפילו דאס איז בלויז א בילד געמאלען פון דער פאנטאזיע, אלע האבען געזעהן און געפיהלט ווי דער טויט רוקט זיך אן מיט זיינע קאלטע, פרירענ־דע פינגער און קלאמערט צוזאמען און דריקט ארויס דאס לעבען פון די בעסטע אמעריקאנער זיהן.

ווי יעדער מינוט האט זיך די לופט אין דער סאכמארין אויסגעלאזט, געוואָ־רען שטיקענדער און דריקענדער, ווי די אייזערנע ווענט פון דער אונטער־וואסער שיף וואלטען זיך אלץ ענגער און ענגער צוזאמענגעדריקט און וואלטען דער־שטיקט די מענשען וואס געפינען זיך צווי־שען זיי. און א גאנצע נאציאן איז גע־שטאנען מיט געבויגענע קעפ און מיט טרויער אין די בליקען. אבער מאכטלאז. מען האט געטאן אלעס, וואס איז נאר מעגליך געווען — מען האט געשיקט טור־כער, אבער ביז די טויכער זענען צו דער סאכמארין צוגעקומען און האבען מיט זייערע העמערלאך אויסגעקלאפט סיגנגא־לען אויף די אייזערנע ווענט פון דער גע־זונקענער שיף, איז שוין געווען צו שפעט. בלויז דער טויט האט זיי געגעבען זיין לעצטען שטומען ענטפער.

פון יעקב נאכבין

די אידישע קאלאניעס אין בראזיל

אפגעזעהן פון אונזערע ערפאהרונגען אופ'ן יסוד פון פערזענליכע בעאבאכטונ־גען, רייזעס און שטודיומס, האבען מיר דעם 18־טען יוני 1924 צופליים געוואָלט הערען, וואס אן אפיציעלער פארשטעהער פון דער „איקא", האט צו זאגען אין דער פראגע פון דער אידישער קאלאניזאצי־אָנס־טעטיגקייט אין בראזיל. דער אפי־ציעלער פארשטעהער איז דאס געווען ראַ־באי י. ראפאלאָוויטש, וועלכער איז אין חודש יאנואר 1924 צום ערשטען מאל געקומען אין בראזיל, אין אן אפיציעלען שליחות פון דער „איקא", און אין חודש יוני פון דעם זעלבען יאהר האט ער גע־מאכט אן עסקפערטען־רייזע אין די בראַ־זילישע דרום־פראָווינצען, בכדי גרונטליך צו באריכטען וואס עס הערט זיך אין די אידישע קאלאניעס פון דער „איקא" אין בראזיל.

אין דעם בוך „וויטע לענדער" פון פרץ הירשביין, שרייבט דער חשוב'ער שריפטשטעלער, אז אידישע קאלאניסטען זענען צום ערשטען מאל פאר אזא־לעכע באוויזען אז די ערשטע אידישע קא־לאניסטען, זענען דורך דער „איקא" גע־קומען אין בראזיל אין דער טיעפעניש־אין פון ים, און כאטש קיינער פון זיי האט ניט איבערגעלעבט דאס וואס די מענשען אין דער געזונקענער סאכמארין האבען איבערגעלעבט האט דאך יעדער איינער פאר זיך געזעהן דאס שווידערליכע בילד, א בילד וואס לאזט זיך ניט אזוי לייכט פארגעסען. אויב אפילו דאס איז בלויז א בילד געמאלען פון דער פאנטאזיע, אלע האבען געזעהן און געפיהלט ווי דער טויט רוקט זיך אן מיט זיינע קאלטע, פרירענ־דע פינגער און קלאמערט צוזאמען און דריקט ארויס דאס לעבען פון די בעסטע אמעריקאנער זיהן.

ווי יעדער מינוט האט זיך די לופט אין דער סאכמארין אויסגעלאזט, געוואָ־רען שטיקענדער און דריקענדער, ווי די אייזערנע ווענט פון דער אונטער־וואסער שיף וואלטען זיך אלץ ענגער און ענגער צוזאמענגעדריקט און וואלטען דער־שטיקט די מענשען וואס געפינען זיך צווי־שען זיי. און א גאנצע נאציאן איז גע־שטאנען מיט געבויגענע קעפ און מיט טרויער אין די בליקען. אבער מאכטלאז. מען האט געטאן אלעס, וואס איז נאר מעגליך געווען — מען האט געשיקט טור־כער, אבער ביז די טויכער זענען צו דער סאכמארין צוגעקומען און האבען מיט זייערע העמערלאך אויסגעקלאפט סיגנגא־לען אויף די אייזערנע ווענט פון דער גע־זונקענער שיף, איז שוין געווען צו שפעט. בלויז דער טויט האט זיי געגעבען זיין לעצטען שטומען ענטפער.

אויסגעמאכט אויף יערען קאלאניסט. „פיליפזאן" געפינט זיך אין צפון מערב זייט פון שטאט ריאָ־גראנדע־דא־סול, אין שכנות פון דעם שטערטעל סאנטא־מא־ריא, וועלכעס פארמאנט בערך 25,000 איינוואוינער. די גאנצע מוניציפאליטעט פון סאנטא־מאריא צעהלט איצט מעהר ווי זעכציג טויזענט איינוואוינער, און דאס שטערטעל, גופא געפינט זיך אין סאמע צענטער פונ'ם שטאט, ארומגעריג־געלט פון וויכטיגע באהן־סטאנציעס — ווי מארסעלליגא־דאמאס, צווישען דער הויפטשטאדט פארטא־אלעגרע מיט אי־בער צוויי הונדערט טויזענט איינוואוי־נער, און דער גרעניץ־שטאדט אורוגוואי־נא מיט צוואנציג טויזענט איינוואוינער. פון סאנטא־מאריא צו די דריי וויכטיג־סטע פונקטען פון דער פראָווינץ ריאָ־גראנדע־דא־סול, געהען זיך פאנאנדער 3 אייזענבאהן־ליניעס: די ערשטע אויף א מהלך פון 534 קילאמעטער קיין מאר־סעלליגא־דאמאס; די צווייטע 388 קילאַ־מעטער צו דער הויפט־שטאדט פארטא־אלעגרע; און די דריטע באהן־ליניע פיהרט אויף 373 קילאמעטער צו דער גרעניץ־שטאדט אורוגוואיאנא. אז די „איקא" האט געבויט צוויי אייזענבאהן־סטאנציעס „פיליפזאן" בין'ן שטערטעל סאנטא־מא־ריא אין אנדערהאלבען שעה באהן־רייזע, באוויזיט דאס, אז די פאלאניע איז טאַ־פאגראפיש פארבונדען געווען מיט די בעסטע צענטרען פון דער פראָווינץ.

„פיליפזאן" געפינט זיך ארומגעריג־געלט פון 20 אנדערע קאלאניעס, און פון מזרח זייט פון א גרויסער דייטשער אי־מעניע. פון מזרח קיין מערב, דרום־מערב און מזרח־צפון־זייטען, שניידט דורך אי־בער דער פאלאניע פראבלעמען פון די „אי־קא"־אישע אייזענבאהן־ליניע קומט פון צווישען צוויי ניט־אידישע קאלאניעס אין צפון זייט, און שניידט איבער דער אי־דישער קאלאניע „פיליפזאן" אין דער העלפט, לויפענדיג בין סאנטא־מאריא אין דרום זייט פון דער קאלאניע. חוץ דעם זענען פאראן באוועסערונגען און אין מרב צפון „אביקוהי".

אין יאהר 1909 האט די „איקא" אפגעעפנט א חלק ערד וואס פארנעמט ניט ווייניגער ווי 93,885 העקטאר לאנד. זי ליגט אויף א דיסטאנץ פון 370 קילאַ־מעטער ווייט פון „פיליפזאן". דארטען האט זי גענרינדעט די צוויי אידישע קאַ־לאניעס מיט'ן נאמען „קווארטרא־אירמאונס". די ערשטע קאלאניס־טען זענען באזעצט געווארען ערשט אין דארטען יאהר 1912 — מיט דריי יאהר שפעטער ווי די ערד איז איינגעקויפט געווארען! „קווארטרא־אירמאונס" פארמאנט 40 טויזענט העקטאר וואלד, און פיער קילאַ־מעטער פון דער קאלאניע געפינט זיך די באהן־סטאנציע ערבאנגא. זעכציג קילאַ־מעטער פון קווארטרא־אירמאונס געפינט זיך דאס שטעדטעל פאססא־פונדא מיט אכציג טויזענט איינוואוינער, און נאך פיעלע אנדערע באוואוינטע ארטשאפטען. אויך די ערד איז באוואסערט, און פאר־מאגט אויסגעשניטענע וועגען, אין מזרח דרום און אין מערב זייט. אין דרום־מערב זייט געפינט זיך דער גרויסער טייך פאס־סא פונדא, און אין מזרח צפון זייט גע־פינט זיך דער טייך ערעקים. איבער דעם צפון לענג פון דער קאלאניע ביז'ן צענ־טער פון „קווארטרא־אירמאונס" שניידט דורך אין דער מיט קאלאניע, א וועג פאר אן אייזענבאהן־ליניע וואס האלט זיך אין בויען. אין היפזן צו דער קאלאניע „פי־ליפזאן" האט „קווארטרא־אירמאונס" פון צוויי זייטען די אינגענדערטמאנטע טייכען, פון דער דריטער זייט א פוסטער מלוכה אייגענטום; און פון דער פערטער זייט ציהט זיך א מהלך פון 370 קילאמעטער צו דעם אידישען ישוב אין „פיליפזאן". די דאזיגע 370 קילאמעטער קאנען באַרע־כענט ווערען אין לכל הפחות, פירמאל אזוי־פיעל, אין פארגלייך מיט די אומבא־האלפענע טראנספארט־מיטלען אין יע־נער געגענט.

איידער מיר וועלען באהאנדלען די וויטערדיגע פראבלעמען פון די דאזיגע צוויי „איקא" קאלאניעס, וועט ניט אי־בעריג זיין צו שאפען א באגריף וואס אזוינס עס שטעלט מיט זיך פאר דער־שטאט ריאָ־גראנדע־דא־סול, וואו די קאַ־לאניעס געפינען זיך.

ריאָ־גראנדע־דא סול איז איינע פון די פראָגרעסיווסטע שטאטען אין בראזיל, פארנעהמענדיג א מאס פון 385,500 קי־לאמעטער קוואדראט, מיט 2,182,713 — איינוואוינער. אין צפון זייט גרעניצט זי זיך מיט'ן שטאט סאנטא־קאטארינא, וואו די דייטשען האבען זייער שטענדיגע היים אין א וואונדערליכע פראדוקטיווע אנ־טען וואלטען די איסבערוכען ניט געווען פארקומען, אדער אויב זיי וואלטען יא געווען פארגעקומען, וואלטען זיי ניט גע־ווען דערגרייכט אזעלכע פראפערציעס ווי זיי האבען דערגרייכט. אין דער היזיכט האלטען מיר, אז די פאליטישע און עקאַ־נאמישע אומצופרידענקייטען פון די אראַ־בער מוזען באטראכטט ווערען אלס אזעל־כע וואס זיינען געווען די באלדיגע אור־זאכען פון די אומרוהען.

"אבער אפילו ווען דאס וואלט ניט געווען אונזער מיינונג, וואלטען מיר גע־ווען געמוזט אונטערזוכען יענע אומצופרי־דענקייטען אין דעם ליכט פון א צווייטען טייל פון אונזער אויפגאבע, ווייל עס איז קלאהר, אז רעקאמענדאציעס, אפילו ווען זיי ווערען אמפארויכטיגסטען באטראכט, קאנען ניט, האבען קיין ערפאלג פון דער זיי פארשען אויס די סאמע וואָרצעלן פון דער זאך, כדי צו פארמיידען, אז די לעצ־טע אומגליקליכע געשעהענישען זאלען זיך ניט ווידערהאלען. צוליעב די דאזיגע אור־זאכען האבען מיר דערפאר געפיהלט פאר־פליכטעט צו אויספארשען אויך די פריי־הערדיגע אומצופרידענקייטען."

די דריי פאלגענדע קאפיטלען פאר־נעהמען זיך מיט דער פראגע פון אימיגרא־ציע. לאנד אזן קאנסטיטוציאנעלע ענט־וויקלונג, וועלכע לויט דער ערקלערונג, "זיינען די סאמע וויכטיגסטע פראגען אויף וועלכע די אראבישע טענות באַ־ציהען זיך". קאפיטעל 10 האט צו טאן מיט די קלענערע אראבישע טענות, נעמ־ליך דאס באוויליגונג פון קאנצעסיעס צו פנחס רוטענבערג און משה נאוואמייסקי, די לאגע פון טערקישע בירגער, וועלכע זע־נען געבוירען געווארען אין פאלעסטינע, אבער וועלכע וואוינען איצט אין אויס־לאנד, די הויכע צינזען, און אמלעטעכט דאס שענקען פון א טייל פון די חובות, וואס די מוניציפאליטעט פון תל אביב קומט דער פאלעסטינער רעגיערונג.

קאפיטעל 11 פארנעהמט זיך מיט סתירות וואס לויגען אין דעם מאנדאט. קאפיטעל 12 מיט פארטיידיגונג און שוץ, קאפיטעל 13, מיט אן אנאליזע פון די אורזאכען, פון דעם אויסברוך פון לעצטען אויגוסט. אין קאפיטעל 14 ווערען רעזו־מירט די אויספהרונגען אין די רעקאמענ־דאציעס און דער קאפיטעל 15 איז דער לעצטער.

דער באריכט ענטהאלט אויך פיער לאנד־קארטען, איינע אן אלגעמיינע לאנד־קארטע פון ארץ ישראל, די צווייטע ציינט די פארטיילונג אין קלאסיפיקאציע פון די אידישע ישובים. די דריטע איז א לאנד־קארטע פון ירושלים, צייגענדיג ספעציעל דעם כותל מערבי געגענט, און די פיערטע לאנד קארטע ציינט די פארטיילונג און די גרויס פון די אידישע לאנד־שטחים.

די פיער טאבעלען, וועלכע קומען אלס א ביילאגע צו דעם באריכט, האבען צו טאן מיט דעם וואוקס פון דער אידי־שער באפעלקערונג אין פאלעסטינא לויט פעלקערונג. צוויי־טענס א טאבעלע פון אי־דישער אימיגראציע אויפ'ן באזיס פון 20 טויזענט א יאהר און א נאטירליכען צואר וואוקס פון 12 פראצענט פאר טויזענט.

דריטענס, אידישע אימיגראציע מיט א נאטירליכען צוואוואוקס פון איין פראַ־צענט, און פיערטענס אידישע אימיגראציע אויף 10 טויזענט א יאהר און א נאטיר־ליכען צוואוואוקס פון 19 פאר טויזענט א יאהר.

די דאזיגע טאבעלען זיינען אויסגע־מאכט געווארען פון אסיסטענט טשיף סעקרעטארי מיילס, כאטש זיי זיינען גע־בויט אויף השערות, ווייזען זיי אן די צייט אין וועלכע אונטער די געגעבענע אומשטענדען די אידישע באפעלקערונג קאן אין טעאריע ווערען גלייך מיט דער אראבישער באפעלקערונג. פון די ערשטע דריי טאבעלען שיינט עס, אז דער דאזיגער גליכער סטאטוס וואלט געקאנט דער־גרייכט ווערען אין 1948, 1956, 1969, ווערהענד לויט די השערות אין דער פיער־טער טאבעלע וואלט די אידישע באפעל־קערונג געווארען [illegible] דאס וואלט אין פאלעסטינע אין אן אנדער יאהר געווען.

א סורצער איבערבליק וועגען דער אחד העם ביבליאטעק אין ארץ ישראל

צו דער געלעגענהייט פון דער צוויי יאריגער עקזיסטענץ פון דעם בית אחד העם אין ארץ־ישראל, אין דער רעדאקציע פון „ישורנאל" דערהאלטען געווארען א בראשורע מיט אויסקינסטע וועגען די דערגרייכונגען וואס די אחד־העם ביבליאטעק האט פאר דער צייט דורכגעמאכט.

קוד כל שטעלט זיך אפ דער באַ־ריכט אויף דער ענטוויקלונג פון דעם בי־בער־אוצר פון דער ביבליאטעק. ווען די ביבליאטעק איז צוערשט געגרינדעט גע־ווארען האט זי פארמאגט 2,200 ביכער וועלכע האט מיט זיך צוזאמענגעשטעלט די גאנצע פריוואטע ביבליאטעק פון דעם גרויסען אידישען שריפטשטעלער אחד־העם, אבער אין פארלויף פון די צוויי יאר זענען איבער פופציג שטענדיגע אונטערשטיצער וועלכע העלפען איהר פינאנציעל אבער פון צייט צו צייט ווערען אויך דערהאלטען פארשידענע געלטליכע ביישטייערונגען.

אין אמעריקע איז פאראן א ספע־ציעלער קאמיטעט וועלכער שטיצט די ביב־ליאטעק. אין דעם קאמיטעט זענען אריין: ש. ב. מקסימון, פראפעסאר א. מרכס, פראפ. ר. מרכוס, דר. ש. בנדרלי, דר. ה. נ. בנקאן, דר. לוים פינקעלשטיין, פראפ. מ. קאפלאן, דר. געארג א. קאהוט, דר. ש. פערלמאן, דר. סטיפען ווייז, פראפעסאר חיים טש